

érzik az ártatlanság tételét, azt mondják ki, hogy van a gyermeknek épp elég gondja és baja az idő nélkül is.

Vegyük komolyan a gyermeket, a konfliktusait, és segítsük, hogy megoldja őket, mi magunk nem tehetjük meg helyette, ez Bettelheim könyvének üzenete. A leghatékonyabb segítség, ha igazi meséket mondunk neki, amelyek lelke minden síkjára hatnak, magunk és ő sem tudván, voltaképpen hogyan. A mese kilátást nyújt, reményt és vigasztalást, megmutatja, hogy az életnek van értelme, amely megtalálható. Sőt meg *kell* találni, mert az életben nem lehet egy helyben állni; aki nem halad előre, nehézségek és válságok árán is, az visszafelé halad, és ezért megbűnhődik. A mese üzenete hiteles, mert remekmű, ha nincs is valódi tekintélye. Kinek jutna eszébe átírni a HÁBORÚ ÉS BÉKÉ-T, az ANNA KARENINÁ-T vagy akár csak A HÁROM TESTŐR-T is. A mesébe azonban a pokolba vezető út jóakaratóval nyúl bele boldog-boldogtalan, a klasszikus Grimm-mesék megszámlálhatatlan magyar kiadása szinte kivétel nélkül szelidítő és kisebb vagy nagyobb mértékben torzító átirat, az angol, német, egyéb kiadások bizonyára úgyszintén. Az átiratok a legtöbb esetben a mese irodalmi tökéletességébe gázolnak érzéketlenül. Bettelheim minden alkalommal leszögezi, hogy a mese hatásának és hasznának záloga épp az irodalmi tökéletesség nyújtotta jelentésgazdagsága. Ha nem volna remekmű, a mese igencsak felejthető élményt nyújtana, mint ahogy számos modern, akár tehetséges író által írt mese nagyon is felejthető. Az átiró beletipor a tökéletességbe, jelentésében sokkal szegényebbé teszi a művet, már azzal is, hogy tanulság formájában kimondja azt, amit csak sejtetnie volna szabad. A műélvezet a ráeszmélés útja is, aki megfoszt a felsejlő ráeszmélés lehetőségétől, a műélvezetet csapja agyon. Persze előfordulhat, hogy új, eddig nem ismert, bár benne lévő jelentésmozzanatot bont ki az, aki beleír egy mesébe, akkor zseniális, de ez a ritkább eset.

„Ha az élet mélyebb értelmét keressük, ki kell tágitanunk önközpontú létünk szűk határait, és hinnünk kell abban, hogy fontos feladataink vannak az életben – ha nem most azonnal, hát valamikor a jövőben. Erre az érzésre feltétlenül szüksége van mindenkinek, aki elégedett akar lenni önmagával

és a munkájával. Ha nem akarjuk magunkat kiszolgáltatni az élet szeszélyeinek, ki kell fejlesztenünk belső erőforrásainkat; érzelmeinknek, képzeletünknek és intellektusunknak támogatniuk és gazdagítaniuk kell egymást. Értelmünk fejlesztéséhez pozitív érzéseinkből meríthetünk erőt, az előttünk álló elkerülhetetlen viszontagságok során pedig csak a jövőbe vetett hitünkre támaszkodhatunk.” Ehhez van szükség a szülő szerető gondoskodása mellett a bölcs mesére.

Bozó Katalin

A JÓ SZÜLŐ KÉZIKÖNYVE

Bruno Bettelheim: *Az elég jó szülő*
Fordította Rakovszky Zsuzsa
Gondolat, 1994. 421 oldal, 650 Ft

Amikor a szerkesztő megkért, hogy írjak erről a csodálatos könyvről, nem igazi könyvkritikára gondoltunk, hanem inkább figyelemfelkeltésre-„kedvcsinálóra”, melyben mint gyakorló szülők és nevelők olyan olvasnivalót ajánlunk a *Holmi* olvasóinak, mely mindketőnket elbűvölt. Bettelheim méltán népszerűvé vált könyvében szakmailag (a gyermekpszichológiai, nevelépszichológiai és pszichoterápiás tudásanyag vonatkozásában) kifogásolnivaló nincsen, a szerző kitűnő íráskészséggel sokrétű pszichológiai tapasztalatot önt formába, a könyv kiállítása kielégítő, a fordítás szakmailag és nyelvi szempontból egyaránt mintaszerű, ez utóbbi egyébként nem sok lélektani könyvről mondható el. (A szerző nevét egyébként az tette híressé, hogy a kibucokban nevelkedett gyermekeknél kimutatta az európai kultúrában mindenhol kötelezően előforduló Ödipusz-komplexus elmaradását.)

Jó nevelési tanácsadó könyvet igen nehéz írni, mert nem könnyű elkerülni egyfelől az üres általánosságok oktondi banalitásait, másfelől az exkluzív szakmai zsargon éppoly üres fennhéjzását. Bruno Bettelheimnek kitűnő adottsága van arra, hogy látszólag egyszerű köznapi-nevelési problémákat a maguk egyéni sokrétűségében fejtsen ki, továbbá,

hogyan nem mindennapi beleélő képességét és nagy tapasztalatát bölcs humanista világ-szemlélettel ötvözze, s hogy kiváló írói vénával jól átgondolt, letisztult képet adjon minden általa felvetett témáról. Szinte minden fejezetben azonosan építkeznek; előbb hétköznapi nyelven érzékeltet egy mindennapos nevelési problémát, majd alaposan áttekint és „beleérez” minden aspektust, a szülők gondolatait, törekvéseit, érzelmeit, a tudatos motívumokat és a lehetséges tudattalan hajtóerőket is beleértve, majd ugyanezt számba veszi a gyerekénél – nem feledkezve meg a nevelés két főszereplőjének egymásra adott válaszreakcióiról és azok következményeiről sem. Eközben bőven merít példákat nemcsak saját – korántsem eseménytelen – életéből, hanem olvasmányjaiból is, továbbá sok érdekes esettanulmányt közöl terápiás praxisából.

A könyv címe – programja alapján – talán a piacon kelendőbb „*hogyan váljunk jobb szülővé?*” szállóige is lehetett volna, az „*elég jó szülő*” terminus Winnicott-tól ered: *good enough mother(ing)*. A kifejezés arra a „minimálisan elégséges” anyai szeretetre, empátiára és „fenntartó környezetre” vonatkozik, melyek az utód egészséges érzelmi fejlődésének alapvető feltételei, ezek hiányát a súlyosabb pszichés betegségek egyes formáiban a kórlélektan lépten-nyomon észleli. Bettelheim szinte a könyv minden oldalán két fő üzenetet közöl; az egyik, hogy a helyes nevelés útja (talán pontosabban: a mindig, szükségszerűen elkövetett nevelési hibák minimalizálásának útja) minden feladathelyzetben a gyermek szükségleteinek, gondolkodásának, érzéseinek felismerése, átérzése, megértése. A másik a kongruens és példaadó nevelői magatartás, képmutatás és pedagógiai manírok nélkül – nem a külsőleg szabálykövetés bátorítása vagy a gyerek alávetése a szülők önző szükségleteinek és aktuális indulatainak. A példaadásban Bettelheim álláspontja megfelel a görögök és Seneca intésének: hosszú és nehéz mindig törvényből tanulni, rövidebb és hatékonyabb a példákból. A gördülékenyen pergő fejezetek mögött Bettelheim mély nevelői bölcsessége és optimizmusa rajzolódik ki, ha itt naivitással találkozunk, akkor ez a pszichoterápia és a felvilágosodás hagyományával közös (arra gondolok, hogy a bátorító szülői nevelés egyetlen és legfőbb záloga len-

ne a gyermek – és később a felnőtt – pozitív önképének). Egy bizonyos: az olvasó megértheti, hogy valódi pszichológiai emberismeret nem létezhet az emberi kapcsolatokról gyűjtött pszichodinamikus-pszichoterápiás tapasztalatok felhasználása nélkül, s tudományos érvényességét a lélektan az átlagember számára jobban tudja bizonyítani alaposan átgondolt és követett esettanulmányokkal, mint kísérleti vagy pszichometriai törekvéseivel.

Csorba János

OLVASATLAN OLVASMÁNYOK

A szöveg, film és hanganyag CD-ROM-on¹ vagy floppyn való rögzítése, illetve a számítógépes adatkezelés lehetőségei a könyvnyomtatást is új helyzet elé állítják. A különböző lemezekon teljes könyveket lehet tárolni a könyvhöz kapcsolódó hang- és képanyaggal együtt, melyeket megfelelő adatkezelési technikákkal gyorsan és tetszőlegesen lehet csoportosítani. Lehetővé válik így pl. az, hogy egy Mozartról szóló szöveg mellett felcsendüljön a DON GIOVANNI, vagy Bergman életrajza mellett a képernyő egyik ablakában megjelenjenek filmjeinek listája, és mondjuk az ÚRVACSORA kiválasztása után elkezdjen perenni a film egyik részlete. Lexikonok² esetében a számítógép képes elkészíteni olyan indexeket, mint pl. a kötetben előforduló összes filozófus vagy technikai találmány, szótáraknál pillanatok alatt hozzáférhető olyan egyébként nehezebben elérhető információk, mint mondjuk egy szó rokon értelmű szavai vagy azok a kifejezések, melyekben az adott szó előfordul.

A számítógép azonban nemcsak az információszerzés technikáit változtatja meg, de az irodalmi szövegek befogadását is. Az Egyesült Államok könyvkiadói komolyan fontolóra veszik, hogy egy könyvet papíron vagy lemezen (zenével, képekkel, filmannyal együtt) adjanak-e ki.³ Persze egy irodalmi szöveg elektronikus tárolása a filológusok